

СЕРДЮК О.С., ст. гр. МРКК-09с
Наук. кер.: Худолей О.Г., к.т.н., доц.
ДВНЗ "Донецький національний технічний університет",
м. Донецьк

АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Рассмотрена инвестиционная ситуация в Украине и определены направления улучшения инвестиционной ситуации. Отмечены альтернативные направления улучшения инвестиционной привлекательности.

Актуальність: В умовах ринкового трансформування економіки України дуже гострою є потреба в значних іноземних інвестиціях. Для більшості країн з перехідною економікою ефективно використаний іноземний капітал стає ключовим фактором їх розвитку. Залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль в структурі пріоритетів української економіки.

Ціль дослідження: аналіз економічного становища України і заходи які можуть сприяти залученню інвестицій в Українську економіку.

Основна частина: В Україні існують об'єктивні й суб'єктивні фактори, які негативно впливають на процес іноземного інвестування, а саме:

залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи. Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшому співробітництві, подаючи запити щодо економічної політики уряду;

нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;

повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації при вкладанні коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;

невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;

темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США;

низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах;

невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями.

Отже, в Україні сформувався малосприятливий інвестиційний клімат, який спричинив брак стратегічних іноземних інвестицій.

Помірковані інвестори усвідомлюють, що прибутковість капіталу після оподаткування визначають не лише законодавчо встановлена ставка податку на прибуток підприємства, а й спосіб обчислення цього прибутку, зокрема —нарахування амортизації, облік запасів, віднесення процента за кредит і збитків до складу виробничих затрат. Крім того, у багатьох країнах існують додаткові стимули інвестування, тобто зменшення оподатковуваного прибутку на суму капітальних затрат, і податкові інвестиційні кредити.

На макроекономічному рівні надходження прямих іноземних інвестицій регулюється такими інструментами, як податки, тарифи, амортизація, заробітна плата, ціни і валютний курс.

А на мікроекономічному —інструментами, що детермінують функціонування

фірми (вимоги до власності; місцеве регулювання рівня цін; лімітування фінансових засобів для інвестицій і набору робочої сили; експортні обмеження; ліцензування імпорту; контроль за використанням технології та іноземної валюти; величини відпускних цін).

Метою політики у сфері іноземного інвестування є створення сучасної політичної системи регулювання, яка б підвищила інвестиційну привабливість економіки та забезпечила потужні мотивації нерезидентів щодо вкладення коштів. Особливо ефективним важелем успішного вирішення цього завдання може стати, за певних обставин, податкова політика щодо іноземних та внутрішніх інвестицій.

Проаналізуємо фіскальні методи стимулювання іноземних інвестицій, а саме: зниження податку на доходи корпорацій, податкові канікули, прискорена амортизація, зменшення оподаткованого прибутку на суму інвестицій, використання податкового інвестиційного кредиту.

Дії українського уряду в галузі оподаткування корпоративних прибутків зосереджені на двох суперечливих цілях:

1. Одержанні доходів бюджетом.
2. Проведенні стимулюючої економічної політики, зокрема, на залученні іноземного капіталу.

Політики мають впроваджувати найпривабливіші для іноземних інвесторів податкові стимули в такий спосіб, щоб не втратити бюджетні надходження.

Існують можливі альтернативні шляхи розв'язання проблеми:

1. Податкові канікули.
2. Низькі податкові ставки, які застосовуються до широкої бази оподаткування.
3. Прискорена амортизація основних фондів, зменшення оподаткованого прибутку на суму інвестицій чи використання податкового інвестиційного кредиту.

Альтернатива 1. Податкові канікули.

Під час податкових канікул прибутки підприємств оподатковуються за зниженими ставками чи не оподатковуються взагалі. Після закінчення податкових канікул компанія повинна почати сплачувати податки, їй заборонено трансформуватися у нову компанію для продовження канікул. Тому запровадження податкових канікул вимагає уважного нагляду з боку податкової інспекції за підприємствами з іноземними інвестиціями. Вони рідко застосовуються в розвинутих країнах.

Недоліки альтернативи 1:

Вадою податкових канікул, з точки зору уряду, є зменшення бюджетних надходжень. Податкові канікули створюють значні можливості для транснаціональних корпорацій (ТНК) у сфері податкового планування, що призводить до зменшення податкової бази. Ефективність податкових канікул обмежена щодо залучення прямих іноземних інвестицій. Канікули є ефективнішими у залученні капіталу до мобільних виробництв, ніж до тих галузей, що впливатимуть на економіку країни протягом тривалого часу. Слід зазначити, що податкові канікули заохочують утворення нових компаній, а не інвестиції в нові виробничі потужності. Україні ж потрібне саме останнє.

Альтернатива 2. Низькі податкові ставки, які застосовуються до широкої бази оподаткування.

Іншою альтернативою заохочення прямих іноземних інвестицій є загальне зменшення податкової ставки. Базу оподаткування можна наблизити до доходу корпорації. Як визначено в Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" (№ 283/97-ВР), прийнятому Верховною Радою у травні 1997 р., компанії розраховують податкову базу, зменшуючи валовий дохід на величину витрат на оплату праці, амортизації і процентних платежів. Пункт 5.5 Закону України "Про податок на прибуток підприємств" обмежує віднесення плати за кредит до витрат для підприємств, у статутному фонді яких частка нерезидента перевищує 50%. В умовах високої інфляції

закон передбачає індексацію не всіх видів витрат, а лише основних фондів і запасів. Однак індексація не знадобиться, якщо інфляція буде помірною.

Переваги альтернативи 2:

1. Значно спрощується процес розрахунку податків. Уряд може стабілізувати надходження від оподаткування прибутку підприємств завдяки збільшенню податкової бази.

2. Інвесторів приваблюють країни з низькими ставками оподаткування, особливо коли вони є нижчими від світових стандартів — 35–40% (в Україні 30%). Низькі ставки з незначними податковими пільгами також свідчать, що уряд зацікавлений у ринковому визначенні інвесторами найприбутковіших галузей.

3. Низькі податкові ставки самі по собі є стимулом. Вони залишають інвесторам більшу частину прибутків. Однак в інфляційній економіці податкова система без індексації справляє значно менший вплив на інвестиційну діяльність.

Недоліки альтернативи 2:

1. Міжнародні зв'язки здатні звести нанівець зусилля країни у формуванні нейтральної податкової системи. Фактично країна з податковою системою, яка істотно відрізняється від податкових систем інших країн, може мінімізувати ринкові викривлення, запровадивши менш нейтральну податкову систему. Коли база оподаткування не є уніфікованою, то ТНК можуть скористатися відмінностями в податкових законодавствах різних країн. Наприклад, ТНК може отримати позику в країні з високими податками для фінансування інвестицій в країні з низькими податками. Це збільшить прибутки ТНК, тоді як місцевий бізнес не матиме таких можливостей.

2. Внаслідок високого рівня економічної та політичної невизначеності Україні потрібні стимули, вигоди від яких будуть відчутними відразу. Низьких ставок оподаткування корпоративних доходів може бути недостатньо, оскільки вони збільшують доходи протягом наступних років. Зменшення податкових ставок також зменшує оподаткування прибутків від інвестицій, здійснених раніше, що несподівано збільшує доходи власників існуючого бізнесу і водночас зменшує бюджетні надходження.

3. Більшість країн Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) встановлює пільгові ставки оподаткування для діяльності, що здатна забезпечити доходи протягом тривалого часу, зокрема, для науково-дослідних робіт. Так само заохочуються інвестиції у високотехнологічне обладнання.

Альтернатива 3. Прискорена амортизація основних фондів, зменшення оподатковуваного прибутку на суму інвестицій чи використання податкового інвестиційного кредиту.

Альтернативою попереднім податковим стимулам, поширеною у країнах ОЕСР, є прискорене списання інвестицій у формі:

прискореної амортизації, що дозволяє компаніям списувати капітал для вимог оподаткування швидше, ніж для вимог обліку;

зменшення оподатковуваного прибутку на певний процент інвестиційних витрат;

податкового інвестиційного кредиту, що дозволяє компаніям зменшувати податки на встановлений процент інвестиційних витрат.

Другий і третій різновиди стимулів діють безпосередньо. Але фактично ці податкові пільги неможливо використати, якщо компанія не здатна списати відрахування (коли, наприклад, вона має збитки з точки зору оподаткування й уряд у цьому випадку не відшкодовує відрахування). Інвестиційні відрахування, що відшкодовуються, означають повернення урядом компанії коштів у розмірі податкових пільг. Проте уряд може дозволити компанії перенести відрахування з оподаткованого прибутку чи податкові кредити на майбутній період з нарахуванням процента для збереження їх вартості.

Переваги альтернативи 3:

1. З інвестиційними податковими відрахуваннями компанія одержує доходи від зниження податкових ставок в результаті інвестицій. Податковий стимул має чітке

спрямування — заохочувати інвестиції, а не створювати нові компанії.

2. Інвестиційні податкові відрахування для капіталу з тривалим строком користування (споруди, машини та обладнання) заохочують інвестиції, що можуть бути прибутковими протягом багатьох років. Тобто відрахування стимулюють довгострокове інвестиційне планування.

3. Інвестиційні відрахування коштують урядові менше, ніж податкові канікули чи загальне зменшення податкових ставок.

Недоліки альтернативи 3:

1. У багатьох країнах ОЕСР відрахування застосовуються до машин і обладнання, іноді до будівель і споруд. Якщо до певних типів капіталу, зокрема — до запасів, відрахування не застосовуються, то галузі, в яких інтенсивно використовуються запаси, потрапляють у не вигідне становище.

2. Компанія, що часто оновлює капітал, може вимагати інвестиційних відрахувань. Отже, відрахування стимулюють інвестиції в активи з високою нормою економічної амортизації. Якщо уряд не бажає стимулювати інвестиції в певні активи, то йому слід скоригувати ставки інвестиційних відрахувань до очікуваного рівня амортизації капіталу.

3. Якщо інвестиційні податкові відрахування не відшкодовуються, то існуючі компанії дістають вигоди у повному розмірі, тоді як нові фірми мають спочатку отримати достатній прибуток перед використанням відрахувань. Проекти з тривалим періодом розгортання потрапляють у не вигідне становище порівняно з тими, що швидко починають одержувати доходи.

4. За високої інфляції інвестиційні відрахування посилюють нерівномірність впливу податкової системи на інвестиційну поведінку підприємств. Компанії в країнах з високою інфляцією зацікавлені фінансувати свій бізнес за рахунок боргу, оскільки податкові знижки для капітальних затрат є ціннішими. Податкові канікули і зниження ставки оподаткування зводять нанівець переваги від зменшення оподаткованого прибутку на суму процентних платежів в умовах високої інфляції.

Найефективнішим підходом до податкового стимулювання іноземних інвестицій в економіку України ми вважаємо альтернативу 3 — прискорене списання інвестицій у формі: прискореної амортизації, зменшення оподаткованого прибутку на певний процент інвестиційних витрат та податкового інвестиційного кредиту.

Ця альтернатива є найбільш прийнятною на сьогодні завдяки її чіткому спрямуванню на певний вид діяльності, а саме: нарощування виробничих потужностей. Крім того, відрахування стимулюють довгострокове інвестиційне планування. Не менш важливим є те, що інвестиційні відрахування коштують урядові менше, ніж податкові канікули чи загальне зменшення податкових ставок. Цільове застосування відрахувань зменшує вплив капіталу порівняно з податковими канікулами, а також заохочує нові інвестиції замість надання несподіваних прибутків власникам наявного капіталу, як це відбувається при зниженні ставок оподаткування.

Зважаючи на переваги і недоліки різних розглянутих податкових стимулів, можна запропонувати новий для України підхід до підтримки конкурентоспроможності податкової системи. Йдеться про використання податкових інвестиційних кредитів і відрахувань. Ефективні інвестиційні відрахування знижують податкову ставку. Такі зміни будуть ефективнішими порівняно з податковими канікулами шляхом заохочення додаткових інвестицій на одиницю втрачених бюджетних коштів.

Висновок. На сьогоднішній день в нашій державі існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, яка пов'язана із політичною нестабільністю, надмірним втручанням держави у регулювання іноземних інвестицій, постійними змінами у чинному законодавстві, відсутністю в Україні єдиного центрального органу з питань державного управління іноземного інвестування, недостатнім розвитком малого та середнього підприємництва, наявністю великої кількості "тіньових капіталів".

В той же час пряме іноземне інвестування для нас буде мати тільки позитивні наслідки. За допомогою іноземних інвестицій створюється можливість модернізації виробничої бази, створення нових робочих місць, розвитку важливих галузей економіки тощо. При цьому ми економимо національні бюджетні кошти, які можна спрямувати на будь-які інші не менш важливі сфери економіки, соціального забезпечення.

Таким чином, напрями інвестиційної політики України необхідно переглянути та розробити єдину чітку стратегію залучення іноземних інвестицій, оскільки залучення іноземних інвесторів з метою вкладення грошей в економіку держави є основною органічною частиною інвестиційної політики будь-якої країни.

Бібліографічний список

1. **Я. Шестакова.** Механізм державного регулювання інвестування в Україні // Економіка, Фінанси, Право. — 6, 2002.
2. **В. Косов.** Проблемы повышения инвестиционной активности в Украинской экономике // Проблемы теории и практики управления. — 5, 2001.
3. **О. Шараско.** Вдосконалення механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України // Розробка державної політики. Аналітичні записки.

СЕРВУЛЯ Е.С., ст. гр. МЭД-06

Науч. руков.: Харченко В.А., к.э.н., доц.

ГВУЗ "Донецкий национальный технический университет",

г. Донецк

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Проанализированы основные параметры успешности работы предприятий угольной промышленности Украины, находящихся в государственной собственности и подчиненных Министерству угольной промышленности.

Актуальность. На данном этапе экономического развития Украины особое значение имеет анализ состояния основных отраслей промышленности, таких, как угольная. Особенно важным является анализ состояния угольной промышленности для Донбасса, так как эта сфера деятельности является ведущей для этого региона.

Сравнительный анализ основных показателей эффективности угольной промышленности за последние 8 лет позволит прогнозировать темпы развития в этой сфере и максимизировать эффективность деятельности.

Цель исследования: анализ состояния предприятий угольной промышленности Украины в динамике.

Основна часть. В работе проведен анализ основных показателей, характеризующих состояние развития государственных предприятий угольной промышленности Украины Донецкой области. Результаты анализа показателей по Донецкой области, в которой производится 30% угля всей Украины, приведены в табл. 1.